

Н. Суржина

СОЛІСТ ОПЕРИ КОСТЯНТИН ШАША ТА НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

N. Surzhyna

OPERA SOLOIST KOSTIANTYN SHASHA AND FOLK INSTRUMENTAL ART

Музична Слобожанщина є унікальною сторінкою мистецької карти України. Серед видатних особистостей — народний артист України Костянтин Шаша (08.01.1929–19.01.2021). Випускник Харківського автодорожнього інституту, випускник вокального факультету Харківської консерваторії (клас доцента О. П. Петрової). Соліст Харківського академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка (1961–1990). Фахівці та публіка завжди відзначали тембр його красивого тенору, артистизм та вишуканість, чіткість сценічного малюнку в таких оперних партіях, як Левко, Петро («Утоплена», «Наталка Полтавка» М. Лисенка), Альфред («Травіата» Дж. Верді), граф Альмавіва («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Неморіно («Любовний напій» Г. Доніцетті), Паоліно («Таємний шлюб» Д. Чимароза), Пінкертон («Чіо-чіо-сан» Дж. Пуччіні), Беппе-Арлекін («Паяци» Р. Леонкавалло).

Мені — солістці Харківського академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка періоду 1963–1974 рр. довелося багато виступати разом із К. Шашею. Це були в більшості своїй виїзні концерти театру в супроводі оркестру народних інструментів, у яких голоси оперних солістів звучали під акомпанемент баяну, бандури, кобзи, балалайки, домри, гітари. Ці концерти відбувалися у робітничих та студентських гуртожитках, «червоних кутках» заводів та фабрик, сільських клубах, на фермах. В архівах Харківського державного обласного телебачення зберігається багато відеозаписів вистав та концертів за участю харківських оперних співаків тих часів.

Спілкуючись із К. Шашею, я дізнавалася багато цікавих фактів з його життєвої та творчої біографії. Він у нюансах володів мистецтвом сценічного партнерства, мав феноменальну пам'ять, вільно спілкувався італійською та німецькою мовами. Його інтерес до сцени та музики виник завдяки саме народно-інструментальному мистецтву. Ще підлітком він грав в оркестрі народних інструментів Палацу культури м. Мерефа. Тож цілком логічно, що педагогічну діяльність визнаний майстер оперного та камерного жанрів пов'язав із Харківським державним інститутом культури.

Сайт ХДАК інформує: «Шаша Костянтин Григорович — професор, народний артист України, професор. Науково-педагогічний стаж 35 років. Викладає навчальну дисципліну «Постановка голосу». Педагогічну діяльність розпочав викладачем вокалу на кафедрі музики Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди (роки праці — з 20.09.1983 по 30.06.1986). З 1988 р. працює в Харківській державній академії культури» [3].

Протягом моєї одинадцятилітньої харківської кар'єри ми неодноразово виступали на багатьох обласних географічних та промислових локаціях у супроводі оркестру народних інструментів, яким також керував професійний та

натхненний диригент Є. Бортник. У майбутньому — кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений працівник культури України, завідувач кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури. Я виконувала в концертах народні пісні «Летіла зозуля» (обр. О. Стеблянка), «Ой, джигуне, джигуне!» (обр. М. Лисенка). К. Шаша мав у своєму репертуарі значну кількість українських народних пісень, серед яких на «біс» завжди виконувалися: «Чорнії брови, карії очі» (обр. Ф. Надененка), «Повій, вітре, на Україну» (обр. Н. Шульмана), «Дивлюсь я на небо» (обр. М. Лисенка). Інтерпретація співаком неаполітанських канцонет завжди викликала у публіки овації.

Творчі долі майже усіх музикантів світу мають свої особливості. Із 1974 р. моя кар'єра пов'язана з Дніпропетровським академічним театром опери та балету та Дніпровською академією музики. Як професор кафедри вокально-хорового мистецтва я вивчаю сучасну гуманітарну та мистецтвознавчу науково-методичну літературу, пов'язану з проблемами професійного виховання здобувачів вищої освіти і, безумовно, вокалістів. До кола моїх науково-педагогічних інтересів належать також і праці професора К. Шаші, які є надрукованими Харківською державною академією культури в різних збірниках, у інших виданнях, та розташованими в інтернет-просторі.

Є логіка навести їхні назви, адже кожна із цих статей має науково-педагогічну цінність, збагачує методіку викладання такої складної дисципліни, як «Спів»:

1. Шаша К. Г. Про вокальне виховання студентів хормейстерів. *Конференція професорсько-викладацького складу та студентів за підсумками науково-творчої роботи за 1991 рік* : тези доп. / Харків. держ. ін-т культури. Харків, 1992. С. 132–133.
2. Шаша К. Г. Деякі проблеми підготовки студентів вокально-хорових спеціалізацій на сучасному етапі. *Культура України: історія і сучасність* : тези доп. респ. наук. теорет. конф., 26–28 жовт. 1992 р. / Харків. держ. ін-т культури. Харків, 1992. С. 378–379.
3. Шаша К. Г. Спогад про артиста (народний артист Є. І. Червонюк). *Березіль*. 1994. № 7. С. 153–156.
4. Шаша К. Г. До питання про особливості виховання дитячого голосу. Харків, 1994. 16 с. Деп. в ДНТБ України 07.02.95, № 274-Ук95.
5. Історія українського вокального мистецтва : програма курсу / Харків. держ. ін-т культури ; [уклад. К. Г. Шаша]. Харків : ХДІК, 1995. 24 с.
6. Історія українського вокального мистецтва : конспект лекцій / Харків. держ. акад. культури, Каф. хорознавства та хор. диригування ; [уклад. К. Г. Шаша]. Харків : ХДАК, 2003. 54 с.
7. Шаша К. Г. Микола Манойло (творчий портрет). *Слобода*. 2006. 5 трав.
8. Постановка голосу : програма курсу / Харків. держ. акад. культури, Каф. хорознавства та хор. диригування ; [уклад. К. Г. Шаша]. Харків : ХДАК, 2010. 10 с.

9. Шаша К. Г. Творчий портрет Миколи Манойла. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти* : зб. наук. пр. / ХДУМ ім. І. П. Котляревського. Харків, 2011. Вип. 32 : Когнітивне музикознавство-2. С. 367–370.
10. Методика викладання спецдисциплін : програма навч. дисципліни підгот. магістрів за спец. 025 «Муз. мистецтво» (спеціалізація «Хор. диригування») / Харків. держ. акад. культури, Каф. хорознавства та хор. диригування ; [розроб.: Бойко В. Г., Гулеско І. І., Шаша К. Г. та ін.]. Харків : ХДАК, 2017. 29 с.
11. Шаша К. Г. Учні М. Ф. Манойла як продовжувачі виконавських і педагогічних традицій видатного митця. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матеріали міжнар. наук. конф. (21–22 листоп. 2019 р.) / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2019. С. 297–299.

Разом із тим інтернет інформує громадськість про те, що під час педагогічної діяльності колишній соліст Харківської оперної сцени виступав також і як концертуючий виконавець. В оглядовій газетній статті доктора мистецтвознавства, професора О. Зосим читаємо: «Заслужений артист України, професор із Харкова Костянтин Шаша виконав серед інших творів неаполітанську пісню “Не плач”, давши привід нагадати, що тридцять шість років тому італійці були підкорені виконанням українським маестро неаполітанських пісень, присудивши йому першу премію. А нині вони готові восени наступного року провести в себе фестиваль імені Анатолія Солов’яненка [1]. Музичні та науково-педагогічні досягнення соліста опери та професора К. Шаші є історичним надбанням Слобожанщини.

Список використаних джерел:

1. Зосим О. Панорама дня. *День*. 26 жовт. 1999 р. (№ 198). URL: [https:// day. kyiv. ua/article/panorama-dnya/festyval-imeni-anatoliya-solovyanenka-zyavytsya-vitaliyi](https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/festyval-imeni-anatoliya-solovyanenka-zyavytsya-vitaliyi) (дата звернення: 15.10.2025).
2. Праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (2014–2018) / Харків. держ. акад. культури, Бібліотека ; [уклад.: С. В. Євсєнко, О. М. Левченко, О. С. Хижна ; наук. ред. Н. М. Кушнарєнко]. Харків, 2020. С. 267–268.
3. Шаша Костянтин Григорович. *Харківська державна академія культури. Факультет музичного мистецтва. Кафедра хорового диригування та академічного співу*. URL: <https://ic.ac.kharkov.ua/navchannya/mm/hhd/shasha.html> (дата звернення: 11.10.2025).
4. Харківська державна академія культури: до 85-річчя з дня заснування : монографія / [авт. кол.: В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнарєнко та ін.]. Харків : ХДАК, 2015. 200 с.
5. Шаша Костянтин Григорович. *Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського, 1917–2017* : у 2 т. : мала енциклопедія / М-во культури України, Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського ; [редкол.: Веркіна Т. Б. та ін. ; наук. ред. І. С. Драч ; ред.-упоряд. Л. В. Русакова]. Харків, 2017. Т. 1 : Музичне мистецтво. С. 602–604.